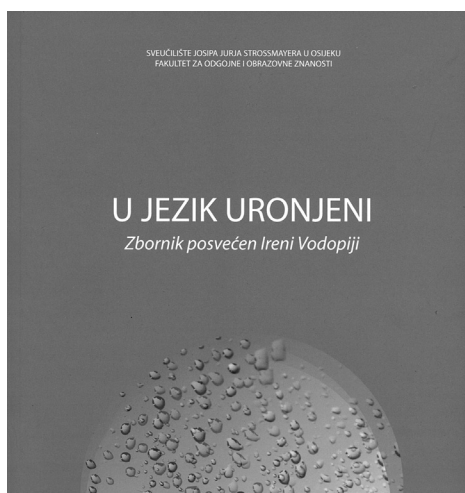

U jezik uronjeni – Zbornik posvećen Ireni Vodopiji

Osijek: Fakultet za
odgojno-obrazovne znanosti
Sveučilišta J. J. Strossmayera,
2018., 372 str.

Draga slavljenice, poštovane kolegice i kolege, cijenjeni studenti i prijatelji profesorice Irene Vodopije,

Najprije vas sve srdačno pozdravljam i sretna sam što danas mogu sudjelovati na ovom, sigurna sam, izuzetno važnom događaju za našu slavljenicu i moju dragu prijateljicu prof. Irenu Vodopiju. Pripala mi je čast da budem recenzenticom Zbornika posvećenoga prof. Vodopiji s naslovom *U jezik uronjeni* koji su uredile docentice Dubravka Smajčić i Irena Krumes te doktorica znanosti Nina Mance. U usporedbi s njima, koje su sigurno imale raznih „načina“ *kako* pridobiti radove od autora, moja je recenzija nastajala u „idelanim“ uvjetima ovog proljeća na tromjesečnom gostovanju na Sveučilištu u Pekingu na kojem sam davno započela svoju akademsku karijeru.

Osim izuzetnog dizajna zbornika i formalnih podataka (npr. 372 stranice, više od 500 bibliografskih jedinica korištenih u člancima), iz njegova podnaslova: *Zbornik posvećen Ireni Vodopiji* proizlaze dvije osobitosti. Prvo, u zborniku su okupljeni autori različitih struka, uglavnom filolozi (kroatisti, germanisti, anglisti, hungaristi itd.) koji se svojim radovima nadovezuju uz znanstveni i stručni opus prof. Irene

Vodopije ili se bave temama veznama uz vlastita istraživanja. Iz rečenoga proizlazi i druga posebnost ovoga zbornika – radovi u njemu obuhvaćaju širok izbor tema koje pripadaju jeziku (hrvatskome, ali i stranim jezicima), književnosti (prije svega hrvatskoj), metodici jezika i književnosti, kulturologiji itd., što ćemo pokazati opisujući pojedina poglavlja Zbornika.

U uvodnome tekstu autorice Dubravke Smajić s naslovom *Irena Vodopija* predstavlja se znanstveno-istraživački, pedagoški i stručni rad slavljence vezan uz različite obrazovne institucije, prije svega, u Osijeku i Slavonskome Brodu te u susjednoj Mađarskoj. Njemu slijedi njezina bogata bibliografija počevši od knjiga i poglavlja u knjigama, uređivačkih knjiga do znanstvenih i stručnih radova.

Slijedi pet poglavlja u kojima pišu različiti autori čija imena iz “pragmatičkih” razloga, ali i bojazni da nekoga ne zaboravim ne spominjem, ali naglašavam da bez njih Zbornika ne bi bilo. Ovdje se usredotočujem i ukratko predstavljam teme pojedinih poglavlja. U prvome poglavlju s naslovom *Putovima hrvatske kulture* nakon eseja o književnoj ostavštini Vilme Vukelić nazale se još dva rada; u prvome se problematizira odnos Pečuha i hrvatske zajednice kao promicatlja mađarsko-hrvatskih odnosa, a u drugome se govori o prijevodima i adaptacijama Körnerove drame *Zriny* napisane početkom 19. st.

Drugo je poglavlje posvećeno temama iz književnosti, što najavljuje i naslov poglavlja: *U dodiru s književnošću*. U njemu se problematiziraju ove teme: antiposlovice u jeziku mladih, oniomanija u romanu *Izgubljena u ormaru* Melite Rundek, renesansa dječje književnosti na primjerima triju britanskih autora, preplitanje i interpoliranje usmene i pisane književnosti na primjerima iz osnovnoškolskih čitanki, značenje narodnih kalendara u nacionalnoj pučkoj kuturi na primjeru osiječkog kalendara *Narodna knjiga* iz sredine 19. st., medijska transformacija filoloških disciplina u književni tekst na primjeru romana *Az* Jasne Horvat, traganje za odgovorom na pitanje zašto žene pišu na primjeru *Dnevnika* Dragojle Jarnević, ornitološki motivi u Tadijanovićevim *Srebrnim sviralima* te posmodernističko čitanje Gardaševa romana *Čovjek s crvenim štapom*.

Kao što se vidi iz naslova trećega poglavlja, *O jeziku hrvatskome*, ono se bavi jezičnim temama. Istražuje se zastupljenost ornitoloških zoonima u izrekama, poslovicama i frazemima u suvremenim hrvatskim općeuporabnim rječnicima; zatim frazeologija i frazemi u povijesnom te sociolingvističkom kontekstu, kao i frazemi u *Kaktus bajkama* Sunčane Škirnjarić; nadalje kontrastivno se istražuje složenica *crocodile tears* i njeni prijevodni ekvivalenti u hrvatskome *krokodilske suze*. U tom su poglavlju još dva rada; u prvome (*Kratice i metonimija*) autor osporava stav da je odnos između kratica i izraza koji ih razvezuju metonimijski zbog deskriptivnih

i teorijskih razloga, a u drugome se govori o morfo(no)loškim obilježjima imena i prezimena u hrvatskom književnom jeziku.

U četvrtom poglavlju s naslovom *Dijete i jezik – od riječi do diskursa* riječ je o ulozi prvoga jezika u teorijama ovladavanja inim jezikom u 20. st. i promjenama na prijelazu u 21. stoljeće, o dobnim pragmemima kao nejezičnim sastavnicama dječjeg govora, o obilježjima proizvodnje sintaktičkih struktura kod djece s jezičnim poremećajem te o diskursno-pragmatičkoj funkciji u dječjem pripovijedanju.

Zadnje, peto poglavlje (*Jezik i književnost u nastavi*) posvećeno je metodičkim temama iz jezika (prvoga i stranoga) te književnosti. Dva su rada vezana uz strani jezik, u jednom je riječ o samoprocjeni kompetencija budućih nastavnika stranoga jezika za poučavanje i procjenjivanje vještina pisanja, a u drugome o odnosu strategija i samoreguliranoga učenja vokabulara. Sljedeća dva rada posvećena su metodici hrvatskoga jezika (o nastavi hrvatskoga pravopisa) i metodici hrvatske književnosti (riječ je o kritičkom osvrtu na pokušaj isključivanja Marulićeve *Judite* iz srednjoškolske lektire u novom kurikulumu hrvatskoga jezika).

Kao što vidimo, radovi u zborniku problematiziraju aktualne teme kojima se pristupa interdisciplinarno i koje pokrivaju različita područja. Osim onih koje pripadaju jeziku (hrvatskome i stranim jezicima) i književnosti (prije svega hrvatskoj), nailazimo i na književno-metodičke, jezično-metodičke, kontrastivne, kurikularne, udžbeničke i druge teme. Sve obrađivane teme predstavljaju velik izazov ne samo za razvoj prije spomenutih područja, već i drugih srodnih disciplina. Zato zbornik kao takav može biti zanimljiv široj društvenoj zajednici.

Važno je istaknuti da su u spomenutim radovima primijenjeni suvremeni teorijsko-metodološki pristupi u području istraživanja hrvatskoga i stranih jezika, hrvatske i stranih književnosti, metodike nastave hrvatskoga jezika i književnosti te ostalih područja kojima se pristupa interdisciplinarno. Problematizirajući pojedina pitanja različitih filoloških područja autori donose uz nove znanstvene spoznaje i niz korisnih primjera i uputa koji se mogu primijeniti u nastavi jezika i književnosti, ponavljam ne samo hrvatskoga, već i stranih jezika, ali i drugih predmeta. Ono što je zajednička nit koja povezuje pojedine radove jest teorijsko-primijenjeni pristup, što smatram posebnom vrijednošću zbornika. Nadalje, iz same kategorizacije radova u zborniku proizlazi i njegova izvornost i doprinos razvoju znanosti. Konkretnije, zbornik sadrži čak 15 izvornih znanstvenih radova i 6 preglednih radova uz 3 stručna rada i 1 esej u kojima filolozi različitih znanstveno-stručnih područja (od jezičnih, književnih, metodičkih, kulturoloških, kulrikularnih itd.) pristupaju pojedinim prije opisanim temama.

Zbornik je ponajprije namijenjen nastavnicima i istraživačima jezika, književnosti, i to ne samo kroatistima nego može biti jednako koristan i nastavnicima koji

u okviru ostalih filologija poučavanju određeni jezik kao strani. Nadalje zbornik je namijenjen studentima, budućim nastavnicima kao putokaz u njihovu radu, kao i svima zainteresiranima za filološka pitanja. Zahvaljujući metodološkoj kvaliteti radova i aktualnosti pojedinih tema, zbornik ima vrijednost i u drugim područjima lingvističkih istraživanja i zato može biti i poticaj za buduća istraživanja. Sigurna sam da će zbornik zadovoljiti i znanstvene i obrazovne interese široke akademske zajednice, od istraživača do nastavnika i studenata jer odgovara na potrebe prakse, a istovremeno i doprinosi cjeloživotnom obrazovanju.

Riječ je, dakle, o vrijednom djelu koje se bavi različitim pitanjima jezika, književnosti, metodike jezika i književnosti, kulture itd. prije svega hrvatskoga jezika, ali i stranih jezika. Na kraju moram pohvaliti urednice zbornika koje su uspjele okupiti autore s različitih sveučilišta iz hrvatske i inozemstva koji su prof. Ireni Vodopiji ukazali čast i naklonost, a svojim dragocjenim radovima podržali napore urednica zbornika da se objavi. Kao što se vidi iz Zbornika, prof. Irena Vodopija ostvarila je dojmljivu sveučilišnu karijeru i postigla značajne rezultate. Zbornikom *U jezik uronjeni* zahvaljujemo joj na svemu što je dosad učinila, i kao metodičarka, i kao znanstvenica. Draga Irena, sretan ti rođendan!

*Prof. dr. sc. Vesna Požgaj-Hadžić
Filozofski fakultet Sveučilišta u Ljubljani*

Irena Vodopija

Sveučilišna profesorica, metodičarka i jezikoslovka Irena Vodopija rođena je u Našicama 21. rujna 1951. Već je od djetinjstva bila vezana uz Osijek, gdje je završila osnovnu i srednju školu. Na Filozofskom fakultetu u Zagrebu završila je studij jugoslavenskih jezika i književnosti (danas hrvatski jezik i književnost) i pedagogije. Vrativši se sa studija u Osijek, zaposlila se kao pedagoginja u osnovnoj školi, no ubrzo je svoje profesionalno djelovanje usmjerila prema znanosti. Godine 1979. primljena je na Katedru za razrednu nastavu osječkoga Pedagoškoga fakulteta (danas Filozofski fakultet) i usmjerila svoj znanstveni interes prema metodici hrvatskoga jezika. Svoje prve asistentske metodičke vježbe provodila je uz Nadu Pirk, profesoricu bogatoga metodičkoga iskustva. Za magistarski rad odabrala je interdisciplinarnu temu *Razvoj govorno-logičkih sposobnosti učenika od prvoga do četvrtoga razreda osnovne škole*. U njemu interdisciplinarno pristupa području dječjega govornoga izraza, a obranila ga je 1985. na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Magistarski je rad bio usmjeren na do tada rjeđe istraživano područje govornoga izraza djece mlađe školske dobi – sposobnost definiranja pojmova.

Na istom je fakultetu stekla i doktorat znanosti 1991. iz metodike hrvatskoga jezika disertacijom *Razvoj pisane komunikacije u prva četiri razreda osnovne škole*, koju je izradila pod mentorstvom jednoga od vodećih metodičara u nas prof. dr. sc. Dragutina Rosandića. Disertacija se bavi dječjom spontanom pisanom produkcijom i komunikacijskim tipom teksta.

Teme magistarskoga i doktorskoga rada upućuju na njezino zanimanje za hrvatski jezik i njegovo mjesto i ulogu u djece mlađe školske dobi, te je tako povezala svoja filološka i pedagoška znanja i istraživanja.

Nakon što su se učiteljski studij i predškolski odgoj izdvojili iz osječkoga Pedagoškoga fakulteta u novu zasebnu sveučilišnu ustanovu, iznijela je teret osnivanja Visoke učiteljske škole, kojoj je bila prvom dekanicom, od 1998. do 2004., a nakon prerastanja te ustanove u Učiteljski fakultet bila je prodekanicom za znanost

od 2006. do 2010. U tom je razdoblju radila na dvama osječkim fakultetima: na matičnoj Visokoj učiteljskoj školi, odnosno Učiteljskom fakultetu bila je nositeljicom kolegija *Osnove komunikacije, Metodika hrvatskoga jezika, Hrvatski jezik i Jezična kultura*, a na Filozofskome fakultetu izbornih predmeta *Jezične djelatnosti i Osnove komunikacije*. Osim toga, poslije preimenovanja Učiteljskoga fakulteta u Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti bila je nositeljicom još i kolegija *Usmena i pisana komunikacija te Korelacijsko-integracijski sustav u hrvatskom jeziku*.

Važnu je ulogu imala u pokretanju dislociranoga učiteljskoga studija u Slavonском Brodu, na kojemu je potom i predavala naraštajima studenata, a sudjelovala je također u planiranju i realizaciji izvanrednoga dopunskoga učiteljskoga studija u Osijeku. Ustanovljavanjem *Odsjeka za filologiju* na Učiteljskom fakultetu bila je njegovom predsjednicom do kraja svojega radnoga vijeka vrlo uspješno organizirajući i vodeći raznovrsne aktivnosti odsjeka.

Osim studentima, svoja je znanja prenosila i poslijediplomantima osječkoga sveučilišta kojima je predavala akademske 2004./5. godine na sveučilišnom poslijediplomskom specijalističkom interdisciplinarnom studiju *Regionalna suradnja i integriranje u EU* kolegij *Upravljanje odnosima s javnošću i vještine komuniciranja*.

Posebno je plodna bila njezina suradnja sa Sveučilištem Janusa Pannoniusa u Pečuhu u Republici Mađarskoj, u okviru koje je kao gostujuća profesorica u više navrata održavala nastavu na Odsjeku za hrvatski jezik pečuškoga Filozofskoga fakulteta. Tako je od 2009. do 2011. tamošnjim studentima hrvatskoga jezika predavala kolegije *Uvod u metodiku, Metodički obrasci u nastavi književnosti, Metodički obrasci u nastavi jezika i Hrvatska stručna terminologija*.

Suradujući dugi niz godina s pečuškim Odsjekom za hrvatski jezik i Zavodom Hrvata u Mađarskoj, ostvarila je važan prinos u podupiranju hrvatske manjine u Mađarskoj i svojim zauzetim djelovanjem stručno pomagala u očuvanju, bogaćenju i razvoju hrvatskoga jezika i hrvatske kulture u njih te njihove svijesti o vlastitoj nacionalnoj samosvojnosti. Posebno je pridonijela unaprjeđenju tamošnje nastave hrvatskoga jezika osnaživanjem metodičkih kompetencija hrvatskih učitelja i odgojitelja u Mađarskoj. Osim niza predavanja održanih na učiteljskim i odgojiteljskim stručnim aktivima, posebno valja istaknuti njezinu pokretačku ulogu u osnivanju *Metodičkoga kabineta za hrvatski jezik* na visokoj učiteljskoj školi *Eötvös József Főiskola* u Baji u Mađarskoj. Svojim je izlaganjima u Mađarskoj sudjelovala na nizu znanstvenih skupova u Budimpešti, Pečuhu, Szombathelyu i Baji te objavila u tamošnjim zbornicima i znanstvenim časopisima petnaestak znanstvenih radova.

Pod mentorstvom Irene Vodopije izrađene su dvije disertacije iz metodike hrvatskoga jezika te brojni studentski diplomski radovi.

Kao glavna istraživačica pokrenula je znanstvene projekte *Jezik učenika povratnika u Baranju*, *Dijete i učenje jezika* te *Hrvatski jezik kao prostor nacionalnoga identiteta*, a također i sudjelovala na drugim domaćim i međunarodnim znanstvenim i stručnim projektima radeći na sljedećim projektnim zadacima: *Pisana komunikacija i znanstveno-tehnološki razvoj* (u projektu *Obrazovanje i znanstveno-tehnološki razvoj*), *Vrednovanje na području razredne nastave hrvatskoga jezika s posebnim usmjerenjem na pisanu komunikaciju* (u projektu *Vrednovanje obrazovnog procesa, programa, ostvarivanja učinka*), *Pedagoška pomoć djeci prognanika i povratnika kroz nastavne sadržaje hrvatskoga jezika* (u projektu *Pedagoška pomoć djeci prognanika i povratnika*), *Suodnos jezičnih djelatnosti; Glasovna analiza i sinteza; Tekstovi* (u projektu *Eksperimentalna provjera početnica*), *Komunikacijska kompetencija u višejezičnoj sredini* i *Budućnost i uloga nastavnika* (oba zadatka u projektu *Tempus*).

Kao nezaobilaznu stručnjakinju među suvremenim hrvatskim metodičarima Ministarstvo znanosti i obrazovanja imenovalo ju je recenzenticom za udžbenike iz Hrvatskoga jezika za mlađe razrede osnovne škole. Također ju je Povjerenstvo za sveučilišnu nastavnu literaturu Sveučilišta u Zagrebu imenovalo recenzenticom sveučilišnih udžbenika iz područja metodike.

Prepoznavši potrebu tješnje suradnje znanstvenika koji se bave učenjem i usvajanjem hrvatskoga i stranih jezika u mlađoj dobi (materinskoga i inih jezika), a koji dotada nisu imali tematski osmišljena takva znanstvena okupljanja, u suradnji s katedrama stranih jezika tadašnjega Pedagoškoga fakulteta Irena Vodopija pokrenula je i organizirala od 2001. niz znanstvenih skupova *Dijete i jezik danas*, koji su imali i međunarodni karakter, a bila je i urednicom četiriju istoimenih zbornika proisteklih iz tih skupova. Vrijednost skupa i njegovih zbornika zapazila je stručna i znanstvena javnost, stoga taj skup, čija je bila začetnica, živi i danas.

U svojem je akademskom djelovanju uspješno objedinjavala znanstvene spoznaje i nastavna jezikoslovna i metodička iskustva s onima iz pedagogije, te je izabrana za predsjednicu Osječkoga ogranka Hrvatskoga pedagoškoga društva, a 2005. godine i za članicu Saborskoga odbora za dodjelu znamenitoga priznanja iz područja obrazovanja - Nagrade „Ivan Filipović“.

Nastojeći svoj znanstveni rad redovito povezivati s metodikom u školskoj nastavnoj praksi, aktivno je sudjelovala u stručnom osposobljavanju učitelja kao predavačica i voditeljica stručnih seminara o hrvatskom jeziku u osječkoj podružnici Agencije za odgoj i obrazovanje. Bila je i dugogodišnjom članicom Povjerenstva na stručnim ispitima za učitelje razredne nastave.

Djelovala je i kao članica uredništva časopisa *Napredak* (od 2009.) *Život i škola* (od 2000.) i časopisa *Lahor* (od 2006.).

Svojim jezikoslovnim zanimanjem i znanjem poslužila se i za promidžbu znanosti, pa je kao članica Odjela za hrvatski jezik pri osječkoj Matici hrvatskoj sudjelovala u radu popularnoga *Jezičnoga telefona*.

Gotovo neutaživa čitateljska glad Irene Vodopije nije se zaustavila na svakodnevnoj recepciji beletristike i znanstvene publicistike, postala je dugogodišnjom članicom udruge IRA (International Reading Assotiation) i predsjednicom Osječkoga ogranka Hrvatskoga čitateljskoga društva. Trenutačno je predsjednica Čitateljskoga kluba pri osječkoj *Knjižari Nova*.

Znanstveno djelo Irene Vodopije uz znanstvenu autorsku knjigu, obaseže jedanaest poglavlja u drugim knjigama, šest uredničkih knjiga i više od sedamdeset znanstvenih i stručnih radova objavljenih u Hrvatskoj i u inozemstvu, te nekoliko kraćih osvrta i stručnih prikaza. Iako kao svoje temeljno profesionalno zanimanje sama ističe razvoj govorne i pisane komunikacije, i to ponajprije dječje, u svojem se znanstvenim radovima bavila širim rasponom tema, od usko stručnih metodičkih pitanja iz nastave hrvatskoga jezika i književnosti, preko osvjetljavanja života i rada prvih znamenitih osječkih učitelja, povijesti osječke učiteljske škole i obrazovnoga sustava pa sve do općenito kulturoloških tema.

Znanstvena knjiga Irene Vodopije *Dijete i jezik – od riječi do SMS-a* „progovara o komunikacijskim vrijednostima u životu i obrazovanju“, ističe recenzentica knjige prof. dr. sc. Karol Visinko te dodaje: „To je djelo u središtu kojeg su jezične djelatnosti i uopće komunikacija, ali prema mjerilima djeteta – njegova razvoja, mogućnosti u okrilju sposobnosti i vještina koje se većim dijelom stječu u socijalnoj zajednici, ponajprije u obitelji i školi.“ Iako se u hrvatskoj literaturi susreće više djela koja s ovim korespondiraju, K. Visinko zaključuje da u tim ostalim djelima „ne nalazimo tako osustavljene teorijske poglede na temu, kako to u ovome djelu čini autorica I. Vodopija, a praktični su primjeri novi i dosada neobjavljeni. To stoga jer navedeni i opisani primjeri proizlaze iz autoričina projektnoga istraživanja.“ Dakle, pred već opisanim temama i pitanjima Irena Vodopija nije stala, nego je o njima imala još novoga reći, a to mogu samo dobri poznavatelji problematike koji istražuju dalje i žele više.

Razvojem govorne i pisane komunikacije autorica se bavi u svojim znanstvenim radovima koji govore o komunikacijskim vještinama općenito, zatim o nastavnikovim komunikacijskim kompetencijama, ali i cjelovitije o jezičnim kompetencijama učenika i učitelja. Među jezičnim djelatnostima posebno se posvetila čitanju nastojeći proniknuti u čitateljske navike i interese.

Općeobrazovnom problematikom bavila se, primjerice, u radovima o djeci prognanicima i povratnicima nakon Domovinskoga rata, a o općim pitanjima nastave Hrvatskoga jezika progovara u radovima o dvojezičnim hrvatsko-mađarskim škola-

ma, zatim poredbeno analizirajući domaću nastavu Hrvatskoga jezika s onom izvan granica naše države. Posvetila se također analizi jezičnih udžbenika, propitivala je i opisno ocjenjivanje te (samo)vrijednovanje dječjega pisanoga izraza, a stalan joj je izazov bio jezik pisaca za djecu, kojima se uvijek ponovno vraćala (Jagoda Truhelka, Anto Gardaš, Sunčana Škrinjarić, Nada Iveljić, Višnja Stahuljak i drugi).

Često je zalazila u osječku i slavonsku pedagošku povijest istražujući lokalne pedagoške pregaoce i njihov vrijedni prinos užoj društvenoj zajednici, a zaokupljala ju je i sama jezična povijest. Posebnu je strast posvećivala općekulturološkim temama kao što su stari osječki plakati - njihov sadržaj i jezični izraz, zatim pozdravljanje i odzdravljanje kao sastavnica jezičnoga bontona, stare hrvatske kuharice i jezik kojim su pisane one iz srijemskoga podneblja, tradicijske hrvatske poslovice te drugo. Hvatala se u koštac i sa suvremenim gorućim nazivoslovnim pitanjima (npr. *kurikulum* ili *kurikulum*).

Naveden je ovdje tek dio šire problematike kojoj je Irena Vodopija posvećivala svoja istraživanja iznoseći svoje znanstvene prosudbe, a svoje je znanstvene spoznaje umjela uspješno prilagoditi širokomu krugu korisnika. Plodna suradnja s mnogim sustručnjacima kojima je bila okružena rezultirala je brojnim suautorskim radovima.

Poštovana i uvažavana od kolega i suradnika, omiljena na svojem Odsjeku za filologiju, ostavila je vrijedan trag ne samo u izgradnji i razvoju svojega fakulteta nego i u životu i profesionalnom oblikovanju svojih najbližih suradnika.

Dubravka Smajić

